

7.1.HAZİNE BİNALARI (THESAUROI):

(DIA) Kent devletleri tarafından yaptırılan hazine daireleri, genelde *templum in antis* planlı olup birbirleri ile yarışan **Dor** kentlerinin hediyesi ve daha çok ta özellikle **zengin ve şöhret sahibi olmak isteyen koloni kentleri**, tarafından yaptırılmışlardır. Bu yapılarda en gösterişli adak eşyalarını sergilemişlerdir. Özellikle **Olympia, Delphi, Delos Adası ve Atina Akropolis'indenki** hazine daireleri bu grup içerisinde önemli bir yer tutar.

OLYMPIA

(DIA) Olympia'da Kronos tepesinin yamacında güneye yani Altis'e doğru yönlendirilmiş ve yaklaşık 3 m yüksekliğindeki teras üzerinde 12 adet küçük *antali tapınak* yani **templum in antis** planlı yapı yanyana düzenli bir şekilde inşa edilmiştir. Bu küçük tapınaklara ait olabilecek (önlere ya da yanlarında) **altarlar bulunmadığı için**, bu yapıların kült ile ilgili değil aksine **Hazine Daireleri/Binaları** ya da **Thesauroi** oldukları kabul edilmektedir. Olympia'da her hazine dairesine **aynı hakkı veren sıralanma düzeni**, Olympia'da o zamanlar adil mücadele ruhunu temsil etmesi açısından önemlidir. Bu alanı kontrol eden bir rahiplik müessesesi, açık bir şekilde hazine dairesi yaptırmak isteyen kentlere, inşa edilecek alanı göstermiş ve tanrıya adanacak olan adağın kötü niyetli öne geçişini, planı ve konumu bakımından düzenlemiş olmalıdır. **Delphi'deki** hazine daireleri, Grek kentleri arasındaki çekişmenin bir gösteriş alanına dönüştüğünü göstermektedir.

(DIA) Basamaklandırılmış uzun teras duvarı, hemen hemen ortak bir krepis üzerinde yükselen hazine binalarını bir bütün olarak birbirine bağlamıştır. Alan ayrıntılı incelendiğinde, bu alanda bir düzenlemenin ve bir mimari plan tasarımının olmadığı görülür: Hazine binalarının girişleri, bina duvarları arasındaki mesafeler ve binaların kotları birbirlerinden farklılık göstermektedir. Bu sıralanış, MÖ 6. ve 5. yüzyıl boyunca yavaş yavaş gelişmiştir. Buna karşılık yapıları, güney yönde sınırlayan teras duvarı ancak MÖ 4. yüzyılda inşa edilmiştir.

(DIA) Lidyalı **gezgin Pausanias** (MS 2. yy), batıdan doğuya doğru sıralı olarak 10 adet Thesauros yapısı saymaktadır: I: Sikyon; II: Syrakusa; III: Epidamnos; IV:

Byzantion; V: Sybaris; VI ya da VII: Kyrene (VIII. sıradaki göze çarpan ölçüdeki küçük yapı, bir hazine binası değil de Arkaik bir altar olmalıdır), IX: Selinus; X: Metapont; XI: Megara ve XII Gela.

GELA: (DIA) MÖ 560'lara doğru en doğudaki XII. hazine dairesi, bir Sicilya kenti olan **Gela** tarafından yaptırılmıştır. Bu hazine dairesi, *pronaos*'suz basit dikdörtgen bir yapı olup 8,65 x 4,81 m ölçülerindeki büyük bir kaidenin çevresinde inşa edilmiştir. Söz konusu bu kaide, korunmuş olan adak yazıtında belirtildiği üzere yapı önünde birçok heykeli taşımaktaydı ve açık bir şekilde ana aksı oluşturmaktaydı. Çatının her iki kısa kenarındaki üçgen alınlıklar yapının doğu ve batı kısa kenarını süslemekte ve vurgulamaktaydı. Ancak yapının girişi güney yönde idi ve böylece cephesi uzun kenarda yer almakta idi. Bu durumda kaide üzerinde yer alan heykeller de bu tarafa yani güneye yönlendirilmiş olmalıdır. Cephe ile girişin böyle bir ters plan tasarımı, MÖ 5. yüzyılda rahatsız edici bulunmuş olmalı ki bu yüzden güneydeki girişin önüne 6 x 2 sütun sayılı bir ön avlu eklenmiştir. **(DIA)** Bu yapıda, Sicilya'nın en parlak döneminde üretilmiş olan *geison*'a ait pişmiş toprak terrakotta levhaların tam olarak korunmuş örnekleri ele geçmiştir. Triglif-Metop frizi (Triglyphon) ve Mutulus Plakası yani ritmik olarak sıralanmış öğeler burada eksiktir ve böylece pişmiş toprak plakalar, bezeme ile yoğun bir şekilde bezenmiştir. Söz konusu plakalar kabaca işlenmiş taş *geison*'u kaplamışlardır. Sicilya alışkanlığı olarak hem yatay hem yağmur suyunun tahliye edildiği tapınağın uzun kenarında hem de üçgen alınlığın her **kanadında yüksek sima görülür**. Sima sanki sıkı dokunmuş renkli (kırmızı, siyah ve beyaz) **halı motifi ile bezenmiştir**. Ayrıca alışılmışın dışında sima'nın, üçgen alınlıktaki yatay *geison* üzerinde de kullanılmış olduğu görülür. Oysaki alınlığın içinde yağmur suyunun tahliyesine gerek duyulmaz. **Burada halen dört yöne eğimli kırma çatı geleneği yaşıyor gibi görünmektedir**. Ayrıca pişmiş toprak plakaların tutturulması için kullanılan çivilerin başları da ahşap yapıları hatırlatmaktadır.

SYBARIS: (DIA) Hemen hemen aynı tarihlerde diğerlerine oranla daha geniş olan (9,60 m) **Sybaris**'lilerin hazine binası (**Thesaurus V**) inşa edilmiştir. Bu hazine dairesi, eski tarzda Oikos gibi, dört bir tarafını çevreleyen duvarlarla restitüte edilmektedir.

(DIA) Ancak MÖ 6. yüzyılın ortasından sonra (MÖ 550) hazine daireleri kendi kanonik biçimleri olan **antali tapınak planına** kavuşmuşlardır (**templum in antis**). Çoğunlukla antalar arasında iki sütun ile güçlendirilmişlerdir. **(DIA)** Bir Afrika kenti olan **Kyrene'nin** (*Libya, Jabel Akhdar*) yaptırmış olduğu hazine dairesi (VI) buna örnektir.

METAPONT: (DIA) Hemen hemen aynı tarihlerde (MÖ 6. yüzyıl ortası) Güney İtalya kenti olan **Metapont**'luların geniş Hazine dairesi (X) (Olasılıkla antalar arasında 3 sütun ya da bir kapı ile bölünen kapalı bir duvara sahip) ile Sicilya kenti olan **Selinus/Selinunt'un** (IX) hazine dairesi inşa edilmiştir.

MEGARA: (DIA) Doğu tarafta kalan tek boşluğa ise MÖ 6. yüzyılın sonuna doğru bir Yunanistan anavatan kentlerinden biri olan Megaralılar kendi hazine binalarını inşa etmişlerdir (XI). **(DIA)** Ele geçen buluntular, hazine dairesinin kesin bir resitüsyonunu mümkün kılar (yapının cephesi müzede yeniden ayağa kaldırılmıştır). **(DIA)** Hem yapının adak yazıtı, hem de güney alınlığın **Tanrılarla-Gigantların savaşını anlatan** dramatik figürleri korunmuştur. **(DIA)** Alınlık içerisine yerleştirilmiş figürler, Aegina'daki Aphaia tapınağının alınlıklarının habercisidirler (MÖ 510-490/480). **(DIA)** Yapının güney cephesi tam olarak olgunlaşmış dorik düzeni çok ince işlenmiş ayrıntılarıyla göstermektedir. Bu ayrıntılar, Aegina'daki Aphaia tapınağı ile bazı benzerlikler taşır. Ancak bu özenli işçilik sadece güney giriş tarafında sınırlı kalmıştır: Sütunların arka yüzlerindeki yivler tamamlanmamış ve ne triglyphler ne de mutulus plakası uzun kenarda işlenmiştir. **Bu tamamiyle Yunan tarzına ters bir durum olarak görülür** (yani ön tarafta çok şatafatlı bir ince işçilik arka tarafta işçilikten tasarruf). **Bu durum Megaralılarının köylü kurnazlığı ve tutumluluğu ile açıklanabilir.**

SİKİYON: (DIA) Alanın en batısındaki yapı, yani 1 numaralı hazine binası, Korinth'in komşusu Sikyon kenti tarafından adanmış hazine daireleri içerisindeki en geç yapıyı oluşturur. Dorik düzende inşa edilmiş 6,73 x 11,85 m ölçülerindeki **templum in antis** planlı yapı, sade mimari tasarımdaki seçkinliğiyle ve yapısal oranlarıyla hemen hemen aynı tarihlerde inşa edilmiş olan **Olympia Zeus Tapınağı** ile haklı olarak karşılaştırılır. Ancak tapınak, daha büyük yapısı ile Sikyon hazine dairesini kat be kat aşar. Çok az riht yüksekliğine sahip iki basamaklı krepis üzerinde,

tüm dezleri aynı aksı yakalayan dikdörtgen (rektagonal) bloklardan oluşturulmuş olan cella duvarı yükselir. **(DIA) Triglyphon** Delphi'deki Atinalıların Hazine Dairesi'nde olduğu gibi yapının dört bir tarafını çevreler. Delphi'deki Atinalıların Hazine Dairesi'nden farklı olarak burada antalar ile sütunlar arasındaki boyunduruk (**IA: 1,81m**), ortada yer alan sütunlar arası boyunduruktan (**IA: 1,97 m**) daha kısadır. Böylece sütunlar üzerindeki triglifler sütunların tam orta aksına otururlar.

(DIA) Arkaik Dönem Thesauros'larında figürlü ve bezemeli süslemenin yerine strüktürel mimarinin zaptedilmiş vurgusu öne çıkmıştır. Bu friz ve geison'un **mavi ve kırmızı** renkle boyanmasıyla açıkça vurgulanmıştır. Plastik süslemelerden tamamıyla kaçınılmıştır. Sadece mermer kiremit uçlarını kapatan ve mahya üzerinde basit *Palmet-Antefixler* kullanılmıştır.

Hazine dairesinin ince taneli kireçtaşı malzemesi **Sikyon'daki ocaklardan çıkarılmıştır** ve bu mimari bloklar, ocakta kabaca işlenerek ön hazırlıktan geçirilmişlerdir. Bu blokların yapıdaki yerleri **Sikyon alfabesi** ile işaretlenmiştir. Sikyonlular, hilesiz ve ağırbaşlı bu başyapıtı kendi memleketlerinden getirerek Zeus Olympios'a sunduklarında, hazine dairesinin inşası için zahmetli ve masraflı olan mimari blokların Sikyon'dan Olympia'ya taşıma işinden kaçınmamışlardır. Bu yeni hazine dairesinin Sikyonlular tarafından inşası kentteki daha eski bir hazine dairesinin yenilenmesi ile ilgili olmalıdır. Çünkü eski yapının temellerine ait kalıntılar yeni yapının altında bulunmuştur.

DELPHI

Hazine Daireleri/Thesauroi

(DIA) Atina Akropolis'inde yani **kentin sınırları içerisinde yer alan Athena** temenosu'na (kutsal alanı) karşılık, kırsal bölgede yer alan **Delphi** (Apollon) ve **Olympia** (Zeus), Yunan dünyasında ünlü, yakın veya uzak tüm Yunan kentleriyle bağlantılı faaliyet ve anıtlara sahip iki haç merkezi olarak karşımıza çıkar.

(DIA) Delphi'de Parnassos Dağı'nın güney yamacına inşa edilmiş, daha büyük ve daha ünlü olan Apollon kutsal alanının güneyinde daha küçük olan ise Athena Pronaia'ya **adlanmış iki tapınak alanı** mevcuttur.

(DIA) Kutsal alanın ana parçaları **Apollon Tapınağı** ve **kâhin Pythia** olmasına rağmen, temenosun zenginlikleri bunlarla sınırlı değildi. Zikzaglar çizen kutsal yol boyunca yukarı çıkan hacılar, yüzyıllar içerisinde yoğun bir şekilde birikmiş olan sayısız **anıt ve küçük binaların (hazine daireleri)** yanından geçerek tapınağa ulaşırlardı.

(DIA) Olympia'daki dorik düzende inşa edilmiş hazine dairelerinin düzenli sıralanışından ve Delos'daki tapınak grubu çevresinde sıralanan hazine dairelerinden Delphi'deki hazine daireleri farklı bir durum sergilerler: Delphi'de renkli bir kalabalık, **anathem** (yani adaklar) ve hazine daireleri, canlı bir karmaşıklık içinde, çok değerli adak eşyalarının içine konulduğu çok ihtişamlı ya da **basit türbe vari yapılar, ün peşinde koşan kentlerin birbirleriyle olan mücadeleleri sonucu inşa edilmiştir.** Sanki burada Yunan Mimarisi tüm lehçeleriyle bize kendini anlatmakta ve çok dar bir mekânda tüm Yunanistan'ın bir resimini sunar.

(DIA) Thesauroslar nadir olarak kesin bir şekilde adlandırılabilmişlerdir. Delphi Apollon kutsal alanında kazıları tamamlanmış ve kalıntıları günümüze kadar ulaşmış 32 ve hemen bu alanın karşısındaki Athena Pronaia kursal alanındaki 2 hazine dairesi olmak üzere yani toplam **34 hazine dairesinden** sadece **13'ü** hakkında antik kaynaklar bize bilgi vermektedir:

(DIA) Pausanias: 1- Sikyon, 2- Siphnos, 3- Thebai, 4- Atina, 5- Knidos, 6- Potidaia (Khalkidikia'da), 7- Syrakusa ve 8- Korinth;

Plutharkos: 9- Akanthos (Khalkidikia'da);

Herodotos (MÖ 5. yy): 10-Klazomenai ve 2- Siphnos;

Diodoros (MÖ 90-30) ve **Appian** (MS 90-160): 11- Massilia (Marsilya);

Strabon: 12-Caere ve 13- Spina (MÖ 6. yy bir Etrüsk liman kenti).

ION HAZİNE DAİRELERİ

KLAZOMENAI (XII) MÖ 550

(DIA) Herodot'un aktarmış olduğu gibi (Hist. I, 51), Klazomenai hazine dairesinin içerisinde, MÖ 548 yılındaki tapınak yangınından sonra **Lidya Kralı Kroisos'un** adadığı **altın bir krater** bulunuyordu. Hazine dairesinin yeri tartışmalıdır. Ancak önerilen XII numaralı temel kalıntısı, ilk temenos'un dışında yer almaktadır ve bu yapıya ait olduğu düşünülen üst yapı kalıntısı, MÖ 548 yılındaki yangından yaklaşık 30 yıl sonraya tarihlenmektedir. Söz konusu altın krater, uzun yıllar bu yapı içerisinde saklanmış olmalıdır.

MASSILIA (MARSİLYA, MÖ 520)

(DIA) Çok benzer ancak az bir zaman sonra inşa edilmiş ve çok daha iyi korunmuş olan bir İon koloni kenti olan Massilia (Marsilya, Phokaia Kolonisi) hazine dairesi, Athena Pronaia Kutsal alanında yer alır ve **Klazomenialıların** yaptırmış olduğu hazine dairesinin çok az sayıda parçalarının tamamlanmasına yardımcı olur. Bu yapı, 7,80 m yüksekliğinde, 6,14 genişliğinde ve 8,50 m derinliğindedir. Klazomenai ve Massilia hazine daireleri, küçük antalı bir tapınak planına sahip ve antalar arasında iki sütun yer almalıydı (*templum in antis*). Her iki hazine dairesi de **paros** mermerinden inşa edilmişti. **(DIA)** Dikdörtgen kesme taş bloklardan **inşa edilen cella duvarı**, yivlendirilmiş bir torus ve inci-makara dizili bir duvar kaidesi (toichobat) üzerinde yükselmektedir. Massilia hazine dairesi için **figürlü bir frize ait parçalar** tespit edilmiştir. **Ancak dış sırası eksiktir.** Geison'un alt yüzü ve sima, lotos-palmet frizi ile çok ihtişamlı bir şekilde bezenmiştir. **(DIA)**

Keskin kenarlı yivlere sahip **sünların kaideleri** (Klazomenai 18 ve Massilia 22 yivli) **Ephesos tipi kaideye sahiptir**. Bu yapının başlıkları ise kendine özgü bir biçime sahiptir. Dikine yerleştirilen ince ve yukarı doğru genişleyen 18 ya da 22 yaprak, inci makara dizisi üzerinden başlayan ve kare abakus levhasını alttan destekleyerek aşağı doğru kıvrılan yapraklarla süslüdür. İon başlığının bu biçimi yani volütlerin yerine kare biçimli basit bir abakus levhasının yerleştirilmiş olmasının ilk örnekleri Aeolia Bölgesi'nde görülür. Bu başlık türü, olasılıkla daha sonra ortaya çıkan **korinth** başlığına ilham kaynağı oluşturmuştur.

KNIDOS (XXV)

(DIA) Yaklaşık MÖ 550 yıllarına tarihlenen en erken ion hazine dairesi olan Knidos Hazine Dairesi'ne ait adak yazıtı bulunmuştur. Söz konusu bu yazıtta “**Knidoslular, Hazine dairesini ve ayakta duran heykelleri pythik Apollon için yaptırıldılar**” yazmaktadır. Söz konusu bu yazıt, erken Knidos harfleriyle yazılmıştır. Bu hazine dairesi, eski-kaba polygonal teknikte yapılmış 5,13 x 6,60 m ölçüsündeki kireçtaşı temel kalıntısı ile ilişkilendirilmiştir. **(DIA)** Söz konusu bu temel kalıntısı üzerinde, o zamanlar adalar dışında Anadolu Anakarası'ndan bir kentin ilk mermer binası yükselmişti. **(DIA)** *Templum in antis* planlı bu hazine dairesinin duvarları *pseudo-isodomik* tarazda inşa edilmiş ve Massilia hazine dairesinde olduğu gibi **torus biçimli bir kaide üzerinde yükselmiştir**. Massilia'da olduğu gibi olasılıkla antalar, abakus levhası altında **lesbos kymationu ile taçlandırılmıştır**. Küçük Asya (Anadolu) anta başlıklarındaki üç bölümlü polsterin yanında attik-ion stilini etkilemiş olan basit form dikkat çekicidir. **İkinci önemli bir yenilik ise dış sırası yerine frizin kullanıma girmiş olmasıdır**.

Cella duvarının alt kısmında (orthostad gibi) ya da üstte cella duvarını boydan boya taçlandıran birbirini **takip eden kabartma frizlerin kullanımı Ionia Bölgesi'nde en erken dönemden itibaren mevcuttur**.

Özellikle Naxos ve Paros gibi Kyklad adalarında MÖ 6. yüzyılın başlarından itibaren bir mimari sistem geliştirilmiştir ki bu sistem, ne dor ne de doğu ion tapınaklarındaki ahşap mimariden kaynaklanan, aksine doğrudan doğruya taş mimariden yani bu adalardaki ünlü mermerden geliştirilmiştir. Dört adet yekpare

(monolith) lento, söveler ve eşik taşının çerçevelediği kapılar ile **dışırası olmadan duvarı taçlandıran mermer koniş karakteristiktir** (krş. Naxos-Oikos'u Sangri). Bu kendine **has özellikler ve paros mermeri ion hazine dairelerinde ortak özellik olarak karşımıza çıkar**. Olasılıkla bu ion hazine daireleri, coğrafi olarak birbirlerinden çok uzak yerlerdeki kentler tarafından **Paros adasındaki bir mimari atölyeye sipariş edilmişlerdir**.

(DIA) Knidos hazine dairesini **yapanın en yaratıcı fikri**, antalar arasındaki sütunlar yerine üst yapıyı taşıyan ayakta duran **kadın figürlerini (Karyatid) kullanmış olmasıdır**. **(DIA)** Bu söz konusu Karyatidlerin, o dönemin Kore tiplerinden pek farkları bulunmamaktadır: (*bol kıvrımlı ve bel altında toplanan Chiton, haififçe öne doğru adım atar gibi tasvir edilen figür*). Bu benzerliklerin yanında, kadın figürleri başlarında rahiplerin başlığı gibi yüksek bir başlık, yani silindirik bir kalathos taşımaktadırlar. Böylece sütun biçimlerini hatırlatırlar. **(DIA)** Bu silindirik kalathos üzerine Klazomenai hazine dairesi başlıklarından **daha yüzeysel** ve daha az dışa taşkın olan yapraklarla süslenen bir başlık oturur. Antalar arasındaki sütunların, kadın figürleriyle mükemmel bir şekilde değiştirilmiş olması, **ionların açık bir şekilde sütunları plastik ve canlı bir biçimde algıladıklarını ortaya koymaktadır**.

SIPHNOS HAZİNE DAİRESİ

(DIA) Kutsal yol boyunca sıralanan hazine dairelerinin en ünlüsü, hiç şüphesiz yaklaşık MÖ 530-525 yıllarına tarihlenen, **altın ve gümüş madenleriyle zengin** olan Kyklad Takımadaları'ndan biri olan küçük **Siphnos Adası** sakinlerince yaptırılan Siphnos hazine dairesidir.

(DIA) Herodot, en geç tarih olarak MÖ 525 yılında **Samos'luların**, Siphnos adasını yağmaladıklarını bildirir (Hist. III, 57);

“Polykrates'e karşı yürüyen Samos'lular, Lakedaimon'luların kendilerini yalnız bırakıp savuşacaklarını anlayınca Siphnos'a yelken açtılar. Para bulmaları gerekiyordu ve Siphnos'lular pek iyi bir durumdaydılar; adalarda yaşayanların en zenginleri bunlardı, çünkü adada altın ve gümüş madenleri vardı; ve toprak altından çıkarttıkları servetin ondalığı olarak Delphi'ye parlak hazinelere denk bir hazine sunmuşlardı; madenden sağlanan geliri her yıl aralarında paylaşıyorlardı. – Delphi'ye sunacakları

hazineyi biriktirirlerken, orakle danışıp sordular, bu zenginlik hep böyle sürececek mi diye; Pyhtia onlara şu cevabı verdi:

*Ama ne zaman ki Siphnos görecek Prytaneion'un ağardığını
Ve süslü meydanlarının beyazları giyindiğini,
Akıllıca bir öğüt pek yararlı olacak, onlara
Kırmızı elçiler ve göz boyayıcı tahtalara karşı.*

O zamanlar, Siphnos'ta Prytaneion ve agora göz alıcı beyaz Paros mermerinden yapılmıştı.

(Herodot III, 58): *Bu orakle o zaman hatta Samos'lular geldikten sonra bile anlaşılmamış olarak kalmıştır. Samos'lular Siphnos surlarına vardıkları zaman gemilerden birine elçilerini koyarak gönderdiler. Eskiden gemiler parlak kırmızıya boyanırdı. Pythia, Siphnos'luları göz boyayan tahtaya ve kırmızı elçilere karşı uyarırken bunu anlatmak istemişti. Elçiler geldiler ve Siphnos'lulardan 10 talanton (1 talanton=26 kg gümüş=126 kg gümüş) borç istediler. Siphnos'lular buna yanaşmayınca Samos'lular yağmaya giriştiler. Siphnos'lular mallarını korumak üzere atıldılar, savaş oldu, yenildiler; Samos'lular çoğunu kente sokmadılar. Daha sonra 100 talanton vergiye bağladılar.*

Thesauros, gerçekten çok zengindi ve uzun tartışmalardan sonra Siphnos'lulara atfedilebilmiştir. Herodot'un aktarımında dolayı kesin olarak MÖ 525 yılında önceye tarihlenmektedir. Bu tarih MÖ 6. yüzyıl mimarlık tarihi ve heykeltıraşlık için önemli bir röper noktasını oluşturur.

(DIA) Thesauros, *temenos*'un güney sınırındaki eğimden ötürü büyük kireçtaşı dikdörtgen bloklardan inşa edilmiş olan yüksek bir alt yapı (6,14 x 8,55 m) üzerinde yükselmektedir. **(DIA)** Naksos ve Siphnos mermerlerinden, ion tarzında yapılan ve heykelleri için Paros mermeri kullanılan hazine binasının dört cephesi, kabartmalı bir frizle ve her iki alınlığı da heykellerle süslenmiştir. Hazine dairesinin girişi batı yöndendir. Dini alay caddesine sırtını ve uzun yan yüzünü dönmüştür.

(DIA) Ele geçen mimari blokların yardımıyla antalı yapı, 5,95 x 8,37 m ölçülerinde ve 6,74 m yüksekliğinde hemen hemen eksiksiz restitüte edilmiştir.

(DIA) Bu yapı, örnek almış olduğu Knidos Hazine Dairesi'ni her yönüyle aşmayı

denemiştir. 17,2 cm yüksekliğindeki oldukça büyük bir inci makara dizisi duvar kaidesini süslemiştir. (DIA) İon sanatının seçkin başyapıtlarından biri olan **ünlü kabartma friz, bütün yapı etrafını çevrelemektedir**. Söz konusu friz altta bir **ion kymationu** ve üstte ise bir **lesbos (aeol) kymationu** ile çevrenmiştir. Geison'un alt yüzünü değişmeli olarak **lotos çiçeği ile açık palmetler süslemiştir**. Lotos ile palmetler bir ranke spirali ile birbirlerine bağlanmıştır. Aynı tarz bezeme aslan başlı çörtlenler arasında sima'da da görülür.

(DIA) Kapı leto ve sövlerinde çok süslü bir bezeme anlayışı görülür. Astragaller (inci-makara dizisi) ve çiçek frizleri kapı sövesini yoğun bir şekilde süslemiştir. Volüt biçimli kapı konsolları, kapı lentosu üzerinde yer alan ve rozetlerle süslenmiş olan kapı lento kornişini her iki yandan sınırlamıştır (DIA) Knidosluların hazine dairesinde olduğu gibi yüksek **postamentler** üzerinde birer **çift karyatid**, pronaos'un üst yapısını birer sütun gibi taşımaktadır. Karyatidler, Yunan mimarisinin ender görülen çarpıcı uygulamalarından birini oluşturur ve ilk olarak Delphi'deki Knidos Hazine Dairesi'nde ve sonrasında Siphnos Hazine Dairesi'nde kullanılmışlardır. (DIA) Karyatidlerin en ünlülerini tabiki MÖ 5. yüzyılın son çeyreğine (MÖ 421-407) tarihlenen Atina Akropolisindeki Erechteion'un güney cephesindekiler oluşturur. (DIA) Karyatidlerin başı üzerindeki silindirik kalathos, *Nymphe ve Satyr* kabartmaları ile bezenmiştir. Ayrıca çan biçimli başlık ta aynı şekilde kabartmalarla dekore edilmiştir. Başlıklarda en eski hayvan mücadele grupları görülmektedir.

(DIA) Alınlıklarda hazine dairesinde çalışan her iki heykeltraş da, birbiriyle bağlantılı olarak üçgen alınlığı **dolduracak kompozisyonlar** ve bu kompozisyonların oldukça plastik bir biçimde işlenişini başarmışlardır. (DIA) Batı alınlığın ortasında **Zeus'un hakemliğinde üçayak için mücadele grubu, alınlığın yanlarını dolduran figürlerle inandırıcı bir ilişki içerisinde değildir**. Alt bölümdeki figürler zemine daha yapışık, buna karşılık üst bölümdeki figürler özgürce havaya doğru uçmaktadır. Ancak figürler sanki kıl testere ile kesilmiş gibi yüzeyseldirler. Tamamen serbest duran alınlık kompozisyonlarını içeren **gerçek ilerici adım**, Delphi'de biraz daha geç bir dönemde Attikalı ustanın eseri olan **Alkmaeonid-Tapınağı'nda** görülür (Delphi Apollon Tapınağı V, MÖ 540'tan sonra yani 525-505).

Yapının en iyi durumdaki frizleri doğu (arka) ve kuzey (kutsal yol boyunca) cephelerindekilerdir. Kabartmalar **iki heykeltraşa atfedilir**. Doğu ve kuzey cephede bir ihtimal Paroslu **Endoios veya Aristion**, batı (ön) ve güneyde ise adı bilinmeyen bir sanatçı sorumluydu. Frizlerde de yine **mitolojik tema** seçilmiştir. **Doğu ve batı tarafta Troia Savaşı'ndan** bölümler yer alır: **Paris'in kararı** (batı) ve Thetis'in oğlu Akhilleus'u desteklemesi için Zeus'a yakarışı (doğu). Yine doğu cephede Menelaos ile Hektor gibi savaşçıların içinde bulunduğu bir savaş sahnesi yer almaktadır. **(DIA)** *Kuzeydeki* frizde Tanrılarla Gigantların Savaşı (Gigantomachia) tasvir edilmiştir. Yunanların en çok başvurduğu alegorilerden (mecazi) biri olan bu sahnede tanrılar, düzen ve medeniyet güçlerini, devler ise kaos ve barbarlığı temsil etmektedir. Tapınağa doğru yürüyen hacılar bu sahneyi kolayca teşhis edebiliyor olmalıydılar. Tanrılar sağa doğru ilerlerken, devler sola doğru hareket etmektedirler. Tanrılar arasında bir **aslan tarafından çekilen savaş arabası** üzerinde bir Anadolu Tanrıçası olan **Kybele** de bulunmaktadır. Aslan, yüzü miğferle gizlenen deve dişlerini **vahşice geçirmiş** ve onu parçalamaktadır. Birbiri **üzerine bindirilen kalkanlar ve figürler bir derinlik hissi uyandırmaktadır ancak uzaktaki figürler daha küçük yapılmamışlardır**. Sahne kesin olarak iki boyutluluğunu korumaktadır.

(DIA) Hazine dairesinin tümünü (bezemeler, friz ve figürler) renkli hayal ettiğinizde, ağırlıklı olarak **kırmızı ve mavi**, buna ek olarak yeşil, ocker (devetüyü-kiremit rengi) ve altın rengi kullanılmıştır. Mükemmel giyimli kore figürlerini, uçuşan Nike ve köşelerdeki sfenkslerden oluşan akroter figürlerini de unutmamak gerekir.

DORİK HAZİNE DAİRELERİ

KORİNTH:

(DIA) Kypselos yönetimi, Korinth'i Yunanistan'ın en güçlü kenti olarak öne çıkarmıştır. Herodot'a göre (I, 14) Kypselos Delphi'de ilk hazine dairesini yaptıran kişidir. Ün peşinde koşan diğer Yunan kentleri **Korinth hazine dairesini (XXIV)** örnek alarak kendileri de hazine daireleri yaptırmışlardır. Kypselos MÖ 657-628, belki daha büyük bir olasılıkla MÖ 614-585 yılları arasında hüküm sürmüştür. Bu tarihe aynı zamanda hazine dairesinin tekniği de uymaktadır. 6,50 x 13,00 m

ölçülerindeki dikdörtgen planlı (1:2 oranlı) yapı, **Apollon kutsal alanının merkezindeki Apollon altarına yönlendirilmiştir**. Yapıda antalar ve antalar arasındaki **sütunlar bulunmamaktadır**. Antalı tapınak biçimi (*templum in antis*) ancak daha sonra (MÖ 550'lere doğru) hazine daireleri tarafından örnek alınmış ve yaygın olarak kullanılmıştır. Kypselos tyranlığı ortadan kalkınca, Korinth kenti ele geçen yazıttan anlaşıldığına göre adını yapıya vermiştir.

SİKYON:

(DIA) Tören yolunun daha geç inşa edilen kısmındaki ilk hazine dairesi Sikyon'lulara aittir (III). MÖ 5. yüzyılın sonuna tarihlenen 6,34 x 8,48 m ölçülerinde 3:4 oranlı yapı dorik bir tapınak planına sahiptir (*templum in antis*). Bu yapının özellikle malzemesi ilginçtir. Çok güçlü alt yapısı, daha erkene tarihlenen **Poros'tan** yapılan iki yapının malzemeleri kullanılarak inşa edilmiştir.

MÖ 560 yılına tarihlenen ve Poros türü malzemedeki ikinci yapıdan dikkati çekecek kadar uzun 12 metop günümüze ulaşmıştır. Mükemmel işçiliğe sahip söz konusu bu metoplarda **Argonautlar, Dioskur kardeşlerin boğaları çalması, boğa üzerinde Europa gibi tasvirler** betimlenmiştir. Ayrıca dört adet basık **dor başlığı**, 2,50 m yüksekliğinde iki adet dorik sütun, arşitrav ve **geison parçaları da ele** geçmiştir. Hafir, söz konusu mimari buluntuları Sikyon'luların yaptırmış olduğu bir monopteros (4 x 5 sütunlu (4,29 x 5,57 m) gölgelik gibi bir yapı ile bağlantılı kılınmıştır. Diğer araştırmacılar ise bu yapıyı haklı olarak, **4 x 2 sütuna sahip prostyloslu bir hazine dairesi olarak restitüte etmişlerdir** (Sikyon ya da Syrakusa?). *Interkolumnium üzerinde triglifler yer almaz* ve buyüzden de dikdörtgen biçimli metoplar ortaya çıkmıştır. Mutulus levhalarında değişmeli olarak trigliflerin üstünde 3 x 5 ve metopların üzerinde ise 3 x 4 guttae yer alır.

ATİNA HAZİNE DAİRESİ:

(DIA) Atinalıların yaptırmış olduğu hazine dairesi, Geç Arkaik Dönem'e tarihlenmektedir. MÖ 507 yılında Atina'da tyranlığın yıkılması nedeniyle **tanrı Apollon'a şükran için yapılmıştır**. Kleisthenes, ünlü kentin **Poros'tan** yapılan eski hazine dairesinin yerine asil malzeme olan **beyaz Paros** mermerinden yeni bir yapının yapımı için gayret göstermiş olmalıdır. **(DIA)** Atinalıların Hazine dairesi, 6,62 x 9,69

m ölçülerinde **kanonik biçim olan** iki sütunlu tapınak planında (*templum in antis*), Apollon Tapınağı'na çıkan tören yolu üzerindeki virajın kenarında **kireçtaşı bir temel üzerine** inşa edilmiştir. **(DIA)** Üç basamaklı bir krepis, sadece yapının ön cephesinde çok dar basamaklar halinde inşa edilmiştir. **Triglif-metop frizi, hem kısa hem de uzun kenarlardaki duvar üzerinde yapıyı çepe çevre çevrelemektedir.** Her Olgun Arkaik Dönem yapısını hatırlatacak şekilde **Regula'da 5 Guttae** ve daha dikkat çekici ise Mutulus plakası üzerindeki normal olarak **6 Guttae** yer alır. **(DIA)** Yapıyı yapan mimar/ustalar Dorik köşe problemini kayıtsız bir şekilde kabullenmişlerdir. **Cephede triglif-metop frizi eşit bir şekilde dağıtılmış ve köşe sütunlarının içeri alınmasından vazgeçilmiştir.** **(DIA)** Bunun sonucu olarak da **hiçbir triglif,** altında durması gereken sütun ya da anta aksı üzerine oturmamaktadır. Ortadaki arşitrav birleşimi, Regula'yı çok keyfi bir yerde kesmektedir. ***Diğer taraftan düzenlenmiş oranlama sistemi kararsız bir şekilde şimdi yapıya dâhil olmaktadır. Örneğin yapının genişliğinin uzunluğuna oranı 2:3, bu oran trigliflerin metoplara oranında da tekrarlanmaktadır. 5 ½ sütun alt çapına eşit olan uzun sütunlar, ilk Athena-Tapınağı ve Sikyon Hazine Dairesi sütunlarından farklıdır.***

(DIA) Boyalı anthemion frizi, cella duvarının iç bitimini süslemektedir. Yapının önünü kapatan korkuluklardan sadece dübel yuvaları geriye kalmıştır. Yapıyı çevreleyen 30 metop üzerinde **Attikalı Kahraman Thessus ile Herakles'in** kahramanlıkları tasvir edilmiştir.

Yapının teknik ayrıntıları, Kyklad adalarından gelen ustaların bu yapıda çalışmış olduğuna işaret etmektedir. Belki de triglif-metop frizinin üstünden itibaren iyi bir dor ustası yapıda çalışmış olabilir. 1906 yılında bu yapı restore edilmiştir.

STADIONLAR:

Olympia Stadion'u:

(DIA) En eski ve en önemli yarışmaların yani koşunun yapıldığı **Olympia Stadion'u** tüm zamanlar basit ve mütevazı bir yapı olarak kalmıştır. En eski kanıtlanabilir stadion yapısı, **MÖ 6. yüzyıla** tarihlenmektedir. **(DIA)** Kronos Tepesi eteğindeki bu yapı, **başlangıç ve bitiş çizgisi** işaretlenmiş, düzleştirilmiş koşu pistinden ibarettir. Seyirciler, koşu pistinin dört bir tarafındaki alçak ve meğilli toprak

yükselti üzerinde ayakta yarışmaları izlemişlerdir. Bu yarışma alanı, kutsal alan içerisinde yer alır ve bitiş çizgisi çok saygın olan kült yapılarına yani Zeus Altarına ve kazananlara verilen zeytinalı çelenginin yapıldığı delice/yabani zeytin ağacının çok yakınındadır. Koşu pistinin uzunluğu Yunanistan'da en önemli uzunluk ölçüsü olan 192,28 m (=32 cm uzunluğunda 600 Ayak) uzunluğundaki **bir stadion** olarak belirlenmiştir.

(DIA) MÖ 5. yüzyılda dış surlar büyütülmüş ve hemen hemen yaklaşık bir yüzyıl sonra da tüm kutsal alan, duvarlarla çevrelendiğinde Stadion yapısı, doğuya kaydırılmıştır ve kutsal alandan ayrılmıştır. Stadion'un başlangıç ve bitişini gösteren taşları günümüze kadar koruna gelmiştir. **Başlangıç taşı üzerinde birbirine paralel iki adet çizik mevcuttur ki bu çizgi üzerine başlangıçta yarışmacılar ayaklarını koymaktaydı.** Yarışmalar için direklerle birbirinden ayrılmış 20 başlangıç yeri mevcuttu. Bir yağmur suyu kanalı, 29 m genişliğindeki koşu pistini yaklaşık 50.000 seyircinin ayakta durduğu hafifçe yükseltilmiş eğimli kısımdan ayırmakta idi.

